

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Az 1901. évi állami költségvetés előirányzatában a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárára vonatkozó önálló tételek a következők: I. Rendes kiadások: 1. a hírlapkönyvtár gyarapítására 2400 kor., 2. a Széchenyi országos könyvtár gyarapítására 13,000 kor., 3. könyvkötésekre 5000 kor., 4. alapítványi illetékek a Széchenyi-könyvtár gyarapítására 940 kor., a könyvtár őrének jutalmazására 210 kor., a gróf Karácsonyi Guidó-féle alapítványból könyvkötésekre 177 kor. II. Átmeneti kiadások: A magyar nemzeti múzeum könyvtárának butorozására és egyéb átalakításokra 5000 kor. Ezen kívül a többi osztályokkal közös tételek: 1. gyűjtemények vásárlására 11,000 kor., 2. szállítási díjakra és múzeumi tárgyak felállítására 4000 kor., 3. útiköltségekre és napidíjakra 7000 kor., 4. tudományos előadások tartására 2000 kor., 5. házi szükségletekre 20,660 kor. A személyi járandóságok rovatában a m. nemz. múzeum egész személyzetére nézve az 1900. évi költségvetésben megállapított 192,808 kor., az 1901. évi előirányzatban 211,314 koronára emeltetett fel, a mely többlet a múzeumi tisztviselők illetményeinek rendezéséből kifolyó költségekre van szánva. Ez a többlet a költségvetés törvényerőre emelkedésével régi óhajtsoknak részben való teljesülését fogja jelenteni, melyeknek jogosultságát a miniszteri indoklás is hangoztatja. »A nemzeti múzeum tisztviselői — úgymond — úgy nagyjelentőségű kulturális hivatásukhoz, mint e hivatásuk keretében kifejtett tudományos munkásságukhoz és társadalmi állásukhoz mérten javadalmazás és munkaerejük kihasználása tekintetében mindeddig méltatlan, szinte félszeg helyzetben voltak. Az e miatt évek hosszú sora óta hangzó panaszok s már az országgyűlés előtt is többszörösen szóvá tett visszasságok orvoslása elől magának, a nagyfontosságú intézménynek kára nélkül továbbra is kitérni nem lehet . . . Maga az intézet, Széchenyi Ferencz grófnak s mellette a nemzet legjobbjainak e nagy alkotása, a tudomány és közművelődés terén kivívott tekintélyével és kifejtett nagy hatásával megérdemli azt, hogy százesztendőss fennállásának 1902-ben bekövetkezendő ünnepét tisztviselői anyagi sorsának jobbra fordításával ülhesse meg.« Ezeknek a szempontoknak figyelembe vételével történt meg a jövő évi költségelőirányzatban az első lépés a rendezés felé. A rendezés folytán a létszám nem változik, a módosulás

abból áll, hogy az eddigi 5 igazgató-6r osztály-igazgatói czímmel az eddiginél egy fokkal magasabb fizetési osztályba a VI-ba fog rangsoroltatni s visszafelé további fokozatos rangsorban lesz 5 igazgatóőri, 10 őri, 10 első osztályu segédőri és 10 második osztályu segédőri állás. A létszám fokozatos kiegészítését szintén kilátásba helyezi a miniszteri indokolás. Azoknak, a kik a M. Nemzeti Múzeum minden osztályára nézve annyira fontos rendezés ügyét lelkesen előmozdították, e helyen a legnagyobb osztálynak, a könyvtárnak hálás köszönetét tolmácsoljuk.

Népszerű előadások a Magyar Nemzeti Múzeumban.

A Magyar Nemzeti Múzeum olvasótermében az intézet tisztviselői által az 1900—1901. télen tartandó népszerű előadások között három a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára anyagából meríti tárgyát u. m. *Varjú Elemér* 1900 december 15-iki előadása a magyar nyomdászat történetéről, a dr. *Schönherr Gyuláé* 1901 január 5-ikén a múzeumi levéltárban őrzött magyar történelmi emlékekről és a dr. *Fejérfataky Lászlóé* január 12-ikén régi magyar címerekről.

Dürer-kiállítás az Országos Képtárban. Az országos képtári gráfikai kiállítások során rá került a sor a német renaissance örökéletű nagy mesterére, a hazánkból kiszakadt Dürer család világhírű sarjára Dürer Albertre. Nagy gonddal csoportosították a művész legjellemzőbb gráfikai alkotásait, a képtár gazdag anyagát kiegészítve a Scholtz Róbert udv. festő birtokában levő becses fametszetekkel. A kiállítás a nagy mester működésének egyik ágát ilyen módon majdnem tökéletesen bemutatja. Minket Dürer művészetének épen ez a része érdekel. Mert, mint ismeretes, az ő tüneményes nagy művészete igen jelentékeny hatással volt a könyvillusztrálás fejlődésére is. Az Országos Képtár buzgó igazgatóőre Térey Gábor dr. gondos katalogussal könnyítette meg a tanulságos kiállítás tanulmányozását. Kár, hogy a bevezetés nem tartalmaz egy kis művészeti jellemrajzot s az sem ártana, ha az ilyen katalogusok magyar nyelvezetére valamivel több gondot fordítanának. Végül legyen szabad fölemlítenünk, hogy a 95. számhoz fűzött következő megjegyzés »gyönyörű, hangulatos kép, melyben számos bizonyítékot találhatunk Dürer őseinek magyar származására nézve«, nekünk is feltűnt. A sok bizonyíték közül egy-kettőt mégis csak föllehetett volna említeni — a gyengébbek kedvéért.

—g.—

A német könyvtárnokok egyesülete. A németországi könyvtárnokok f. évi június 7. és 8-ikán Marburgban tartott összejövetelük alkalmával megalkották a német könyvtárnokok egyesületét, melynek eszméjével már egy pár év óta foglalkoztak. *Schulz* lipcei könyvtárnok terjesztette elő a megalkotandó egyesület tervezetét, melynek értelmében a németországi könyvtárnokok tudományos és gyakorlati érdekeik ápolására egy egyesületben szövetkeznek. *Dziatzko* kifejtette, hogy ezt a külön szövetkezést nem tartja czélszerűnek s nézete szerint sokkal helyesebb volna a könyvtárnokoknak a filologusok évenkénti gyűlései kapcsán mint külön szakosztálynak kizáróan tudományos jellegű kérdésekkel foglalkozni. A németországi könyvtárak állami jellege s állami kormányzása főlőlegessé teszi *Dziatzko* szerint az egyesületi szervezkedést, a minthogy Franciaországban sem jött létre

épen e miatt a könyvtárnokoknak ilyen jellegű szövetkezése. Angliában és Amerikában a könyvtárnoki egyesületek pótolják a központi állami könyvtári kormányzás hiányát. A göttingai nagyhrú bibliografusnak ezek a fejtegetései azonban nem győzték meg a Marburgban összegyűlt könyvtárnokokat s az egyesületet megalkották. Dziaztko az elnöki tisztet hivatkozva jelzett álláspontjára nem fogadta el s így *Schwenke* berlini könyvtárnok lett az új egyesület első elnöke. Az új egyesület a szabályok értelmében (*Centralblatt für Bibliothekswesen* XVII. évf. 9. füzet) célját első sorban a tagok évenkénti összejövételével óhajtja elérni. Tag lehet minden tudományos előképzettségű németországi könyvtárnok. Tagsági díj évenként 3 márka, a mit január 31-ikéig be kell fizetni. Az ügyeket az igazgatóság intézi, a mely az elnökön, az elnökhelyettesen, két jegyzőn, s egy pénztárnokon kívül négy bizottsági tagból áll, a kik minden fontosabb ügyben meghallgatandók. Az igazgatóságnak joga van magát rendkívüli esetekben még négy taggal kiegészíteni. Az igazgatóságot a közgyűlés titkos szavazással két évre választja meg. Meg van engedve az ismételt megválasztás is. Az igazgatóság hívja össze az évi közgyűlést és megállapítja a napi rendet. Köteles a gyűlés idejét és helyét legalább hat hónappal, a napi rendet pedig legalább négy héttel a gyűlés előtt a tagoknak tudomásukra hozni. A tagok kötelesek esetleges előterjesztéseiket a gyűlés előtt két hónappal az igazgatóságnak bejelenteni. A gyűlésen az igazgatóság a megelőző évi működésről és a pénztárról jelentést tesz érdeklődők, a kik nem tagjai az egyesületnek, szintén résztvehetnek a gyűléseken, ha 3 márkáért részvételi jegyet váltanak. Szavazati joguk persze nincs. Az egyesületből való kilépés szeptember 30-ikáig bejelentendő. Az igazgatóság közleményeit saját felelőssége mellett a *Centralblattban* teszi közzé. Az egyesület feloszlását célzó határozathoz az összes tagok két harmadának szavazata szükséges.

— g. —

Walter Crane. Az orsz. iparművészeti múzeumot és a magyar iparművészeti társaságot őszinte elismerés illeti meg, hogy lehetővé tették a magyar közönség részére egy igen érdekes és tehetséges angol művész sok irányú alkotásainak tanulmányozását. Mert, ha Walter Crane nem is az a korszakalkotó nagy reformator, a kinek némelyek részint udvariasságból, részint tulzott lelkesedésből föl szeretnék tüntetni, úgy tendenciáinál mint sokoldalúságánál fogva fokozottabb figyelemre méltó. Különösen nálunk, a hol az u. n. nagy művészetek és a mindennapi élet aprólékos, de nem jelentőség nélkül való művészeti igényeinek szolgálatában álló u. n. iparművészet határmesgyéje még nagyon is észrevehetően látszik. Hogy ezt a mesgyét teljesen eltüntetni szükséges-e vagy lehetséges-e most nem vitatjuk, a mint-hogy azt a kérdést sem akarjuk részletesebben vizsgálni, hogy vajjon a művészeteknek az a tulságos demokratizálása, a minek szükségességét nálunk oly annyira hangoztatják ujjab időben épen az angol mester kiállítás alkalmából, nem fogja-e szükségkép a művészetek általános színvonalának alábbszállását eredményezni? Nem olyan könnyű kérdés ez, a milyennek látszik. Igy pl. igen érdekes, hogy mig Walter Crane az u. n. iparművészetekhez közelebb áll termékeiben, a melyek szélesebb körök átlagos izlését tartják szem előtt mindig szépet, érdekeset, kiváló alkot, addig ott, a hol lelkének

szababon kellene megnyilatkoznia, így pl. önálló képein semmi különösebbet, semmi mélyebben egyénieszt nem tud nyújtani, vagyis mindig a tömeg átlagos ízlését tartja szem előtt, holott a művészetnek némely megnyilatkozásaiban oda kell fölemelkedni, a hova a tömeg csakis kisebb-nagyobb fáradsággal juthat el. Az iparművészeteknek egyik elnevezése: art appliqué igen találó az ő művészetének jellemzésére. Ez se ugyan a Benvenuto Cellini kis tárgyakban is nagy művészete értelmében, hanem úgy, ha törekvéseit egyszerűen mindennapi életszükségletek kielégítésére irányuló s az ezekhez a feladatokhoz szükséges művészeti eszközökkel dolgozó munkának tekintjük. Ide is szükséges művészi temperamentum és érzék, mindez azonban még nem a nagy érzések és gondolatok újszerű kifejezésére törő művészi lélek. Valóban, mikor azt látjuk, hogy Walter Crane olyan tárgyakkal is, minők az élet mulandóságát ábrázoló képe »Az élet hidja«, vagy egy másik pl. a »Venus ujjászületése«, a hideg szabatosságnál nem tud magasabbra emelkedni és bennünket fölemelni, azt kell mondanunk, hogy az a mesgye, melyről beszélünk, nála is érezhető, s hogy ezen keresztülszökni csak úgy könnyeden igen keveseknek sikerül. Vagyis, a ki szép tapétát tud rajzolni még nem okvetlenül hivatott arra is, hogy az emberi lélek nagy mozzanatait, mély titkait tolmácsolja. Pedig nálunk az angol művészen sokan a modern művészeti megnyilatkozás legszelebb skáláját akarták fölfedezni. De ha szűkebbre vonjuk is a kört, a mely a Walter Crane kiválóságait határolja, van elég okunk örülni, hogy megismertük. Minket ezen a helyen főleg könyvillusztrációi révén érdekel. A fentebbi rövid általános jellemzés után azonban talán helyesebben méltányolhatjuk ezen a speciális téren is. Walter Crane a könyvillusztrálást a lehető leghelyesebben fogja fel, midőn arra törekszik, hogy rajzával mintegy beleolvadjon a szövegbe. Ez valóban alkalmazkodó művészet, a mely finoman megérzi, hogy mennyire szabad az adott helyzetben magára vonni a figyelmet. Képei így a könyvnek konstruktív szerves elemeivé válnak, a melyek szövegük nélkül mindössze csinos, de értelmetlen rajzok. S ez az összeolvadás a könyvillusztrálás titka. Az a képesség, hogy a művész mérsékelni tudja hangját, nem kiáltja túl a költőt, a kit tolmácsol, sőt talán még olyan hangot sem alkalmaz mint a költő, csak simán észrevétlenül beleolvad vagy kíséri. Nézzük pl. Zichy Mihály Madách illusztrációit s mindjárt megértjük, hogy mi az a speciális könyvillusztrálási stíl. A Zichyé ugyanis nem az. Nagy művésziünk szabadon, bátran alkot azokon a kartonokon; az események, az érzelmek, a gondolatok megragadják fantáziáját, feledi a szövegét s nagy képeket fest, a melyeket aztán beleillesztenek egy könyvbe, a melynek czíme lehet: írta Madách, festette Zichy. Már az Arany-illusztrációk inkább könyvillusztrációk, habár ezekben is sok helyen megérzik, hogy Zichy igen erőteljes egyéniségű művész ahhoz, hogy könyvillusztráló legyen olyan értelemben, mint Walter Crane. Mindezzel csak azt akarjuk feltüntetni, hogy Zichynek nehezebbé esik alkalmazott művészetet üzni, míg Walter Crane csakis mint ilyen igazán kiváló. Nem lévén terünk azt behatóbbra kifejteni még csak azt említjük föl, hogy az angol művésztől a könyv egész kiállítását illetőleg igen becses dolgokat lehet látni. Betűminták, a sorok elrendezése, címlapok, könyvtáblák nagy

bőségben tanulmányozhatók a kiállításon s mindezek hangosan hirdetik a Crane mester kiválóságát ezen a téren. E. L.

Cseh történelmi bibliográfia. Zíbrt szerkesztésében egy nagyszabású bibliográfiai munkát indult meg, a melynek első része: (*Zíbrt Čeněk: Bibliografie české historie. V. Praze 1900.*) most jelent meg. A munkálatok a történet szót a legtágabb értelemben véve a cseh szellem összes termékeit felelelik s a bibliografiát a következő csoportokban állítják össze: I. Általános rész, a könyvekről szóló tudomány: 1. Bibliográfia, 2. Könyvnyomtatás és könyvkereskedés, 3. A tudományok története, 4. A tudós társaságok története és működése, 5. Encyklopédiák. II. Segéd tudományok: 1. Földrajz, 2. Palaeografia és diplomatika, 3. Levéltárak, könyvtárak, 4. Chronologia, 5. Heraldika és sfragistika, 6. Genealogia, 7. Numismatika, mértékek, súlyok. A következő kötetek magukban fogják foglalni a szorosabb értelemben cseh történeti munkák, értekezések stb. jegyzékét. Ez a rész magyar históriai szempontból igen becsesnek ígérkezik s megjelenésekor bővebben szólunk majd az egész vállalatról.

—os.

Egy régi protokollum könyvészeti adatai. A maroskövi unitárius esperességnek ¹ egy nagy kézíratos protokolluma van, a melyet régebbi eredetiből 1780-ban kezdett másolni toroczko-szt.-györgyi Kozma Mihály, az akkori espereshelyettes. Ugyan ő később, esperes korában is folytatta a protokollumba az önálló bejegyzéseket s nem egy érdekes adattal szaporította a könyv becses egyházi- és művelődéstörténeti anyagát ² Az utóbbiak közé sorolhatunk néhány olyan apró bejegyzést, melyek egyház- és művelődéstörténeti szempontból egyaránt érdeklők az egyes egyházakat, de érdeklők a könyvészetet is. Régi munkákról szólnak, s elszórtan fordulnak elő a különböző adományok feljegyzései között. A legelső datált feljegyzés 1700-ból való, s utolsót Kozma maga vette jegyzőkönyvre 1783-ban. Időrendben különben a csik-szent-mártoni egyháznál kapjuk az első feljegyzést, mely így szól: »Ao. 1700. Conferált t. tudós Magyarosi István uram a feljebb megírt ecclák ³ szükségére egy *graduál formára íratott soltáros könyvet* in perpetuum usum, melyet íratott volt maga tanítványával, nevezetesen tks. nemzs. gyermónostori Gyerőffi Györggyel. — Ugyancsak ennél az egyháznál még két könyvről találunk említést a protokollum 273. oldalán. Egyik szerint: »Van az ecclának egy bekötött könyve, mely compingaltatott in a. 1732.« — a másik ugyanezen a lapon azt mondja, hogy: »*van egy fekete kordovánban*

¹ Az esperesség Maros-Torda megye területén van.

² A könyv címe a következő:

PROTOCOLON

DioeCeseos VnItarIae MarV-

sIensIs e' Vetere renoVatVr.

Per

Neo SenioreM Michaelem Kozma de T: Sz: G.

Manu et expensa propriae.

³ Csik-Szt.-Márton anyaegyház, Búzaháza és Jobbágyfalva filiák.

kötött gradual, melyet vett az ecclia fl. h. 7 den. 20. /. hét magyar frtokon, husz pénzen Siménfalvi Jánostól.« Körülbelül ezekkel egykorú lelet a szentgericezi egyháznál a 289. oldalon olvasható rövid feljegyzés is, a mely csak annyit mond, hogy »egy *gradualt* adott adósságban az ecclának t. Dálnoki István uram.»

Nagy-Ernyésél 1715-ben szintén *gradualról* tesz említést a 161. oldal rövid pár szava: »Vagyon egy *Tordanus gradualja* — mondja — mely maradt néhai jó emlékezetű Magyar Péter nevű mesterről testvérbátyjára, ugymint Magyar Pálra ki is ajándékozta ezen ecclésiának, hogy usualja.² Ajándék útján jutott a káli egyház is két *gradualhoz*. Egyiket »néhai bölöni Sigmond György relicájá« — Hegedüs Anna — conferálta 1724 május 1-én. Be volt kötve »fekete bőrben.« A másikat 1759-ben írták. »Éneklő *gradual* volt. »soltárral együtt.«³ Jóval előbb, 1722 febr. 26-án Csókfalvára »Daniel Deák testált az ecclának egy *169s-ban íratott Gradualt*, mely zöld pergamenben compingaltatott, ilyen declaratioval, hogy szüntelen az templomban, az éneklő széken tartassék és Isten dicsőségére énekeljenek belőle.«⁴

A szabédi egyház nyolcz évvel később 1730-ban egy váradi bibliához jutott. A 192. oldalon Szabédnál találjuk erről a megemlékezést: Tks. nemzetes Toldalogi Gábor uram — így szól a feljegyzés — istenes indulatjából conferalt az szabédi unitarius ecclának egy *magyar Bibliát*, — mely van in folio majori; fekete táblája, Károlyi Gáspár fordítása, nyomtattatott *Váradon in a. 1661.* — olyan declaratioval, hogy papról papra maradjon. Ha pedig arra jutna az ecclia állapotja, hogy az paptartás megszűnnék az ecclában, ha unitarius ember leszen egy vagy kettő, azokra maradjon, azok manutenealják és usualják.«⁵ Bibliáról szól végül a gálfalvi egyházhoz 1783 december 12-én Kozma által sajátkezüleg beírott néhány sor is. E szerint »a gálfalvi filialis ecclésiában lévő tks patronus urak és több kegyes lelkek készítettének a gálfalvi templomban egy *aranyos kötésben lévő új bibliát*, hogy mindenkor a templomban álljon.«

Ez a protokollumnak időrendben legutolsó ilyen feljegyzése.

Kelemen Lajos.

A kassai gyógyszerár könyvei 1731. Kassának a XVIII. században két gyógyszerárja volt: a városi és a jezsuitáké. Az elsőnek inventáriuma az 1731-ik évből a város levéltárában fenmaradt s ebből közülük betűhíven az alábbi könyvjegyzéket.

Libri in apotheca.

1. Pharmacopaeja Augustana Zvolverii in folio.

¹ Dálnoki 1699-ben mint esperes fordul elő a protokollumban.

² Enyedi Sámuel hites jegyző feljegyzése.

³ A káli egyháztól 229—239. old.

⁴ Kövesdi János esküdt-jegyző írja fel a vizitáció idején.

⁵ Váradi bibliák vannak többek közt most is a kolozsvári Farkas-utcai ref. templomban, a marosvásárhelyi ref. nagytemplomban és az ajtoni (Kolozm.) ref. templomban.

2. Ordentliche Beschreibung Joannis Slajdani et Michaelis Bajterii in folio.
3. Tabernae Montani Herbarium in folio.
4. Pharmacopaeja August. renovata et aucta in folio nr. 2.
5. Herbarium Hieronymi Book in folio.
6. Chymia Gvernerii Rolfinei in quarto.
7. Petri Andreae Mathiolii commentarii in Dioscor. in quarto.
8. Thesaurus Pharmacologicus Joan. Schrederii in quarto.
9. Crolii Basylica Chymica in quarto.
10. Balthasaris Brumeri Consilia medica in quarto.
11. Philippi Grilingii Curationum Dogmatico-hermeticarum centuria nova in quarto.
12. Armamentarium Medico-chymicum Minczichti in quarto.
13. M. Claudii Darioti.
14. Taxa apothecae Cassoviensis civitatis in manuscripto in quarto.
15. Institutiones Senerti medicae in maiori duodecimo.
16. Joannis Magiri commentarii in Physiologiam suam in octavo.
17. Danielis Mili Pharmacopaea Spagitica in octavo.
18. Cervi descriptio Joannis Andreae Graba in octavo.
19. Pestilencz Quardien Hypoliti Gvarinonii in octavo.
20. Officina Jatrica Samuelis Haffenreffer in octavo.
21. Commentarius Galeni in Hypocratis prognosticorum librum in duodecimo.

I. K. L.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdák nál 1900 szeptember 16-ikától december 15-ikéig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest:

Brunner Ernő.
VII., Csányi-u. 13.
Deutsch M zés és Róthmann Salamon.
VII., Dob-u. 3.
Friedmann Samu.
VI., Terecz-körút 17.
Nádas Ignáczné sz. Frank Anna.
VI., Uj-u. 34.
Radó Ernő.
VI., Ó-u. 15.
Radó Izidor.
VI., Szerecsen-u. 13.

**Schwarz Leib Pál.

VII., Valero-u. 12.
Spinner Illés (Adolf).
VI., Dessewffy-u. 43.
Téri Aron.
VII., Valero-u. 9.
Ungár Selig.
V., Nador-u. 58.

Duna-Földvár:

Schwarz Manó nevét
Somló Manóra magyarosította.

Kassa:

Vulkan Abraham.

Kecskemét:

Pestmegyei Hirlap kny.
Szappanos István.

Lippa:

**Zách József.
*Zách Teréz.

Miskolc:

Stamberger Lajos.

Módos:

Lustein Márkus.
** taitz György.

Pozsony:

**Kurzweil Mózes.

Torda:

*Gálffy és Lämpé.